

Dr. Tayyar Altıkulaç'la Yapılan Mülâkat

Soru: Bu çalışmaya uzun yıllar önce başladığımızı biliyoruz. Bu yorucu ve uzun çalışmaya nasıl karar verdiniz, size vesile olan neydi?

Cevap: Kur'an tarihi ile ilgili ilk bilgileri aldığım öğrencilik yıllarımdan itibaren Hz. Osman'ın yazdırdığı mushaflar konusunu hep merak etmiş ve bu mushaflardan herhangi birine ulaşma arzusu benim hep gündemimde olmuştur. Bazı bilim adamlarının bunlardan birinin Taşkent'te, birinin Topkapı Sarayı Müzesi'nde, bir diğerinin Kahire'de olduğuna dair verdikleri bilgiler üzerine ilgim bu yerlere yöneldi. 1969 yılının yaz aylarında Kahire'ye gidip oradaki Mushaf'ı görmek istedim ise de başaramadım. Taşkent'tekin mikrofilmini getirtmek için yaptığım girişimler sonuç vermedi. Ve nihayet kamu görevinden emekli olup bu konu ile uğraşma imkânı bulunca bu mushaflar üzerinde çalışmaya karar verdim ve ilk çalışmayı altı yıl önce elimizin altında sayılan Topkapı Sarayı Müzesi nüshası ile başlatmış oldum.

Soru: Eserin tıpkıbasımı da yapıldı, fakat edisyon kritiği daha büyük önem taşıyor. Tıpkı basımla yetinmemenizin nedeni neydi?

Cevap: Tıpkıbasım benim düşüncemde yoktu. Onu Müze müdürlüğü şart koştu. Benim asıl amacım bu mushafın gerçekten Hz. Osman'ın mushaflarından biri olup olmadığını tesbit etmek, değilse bile çok eski bir mushafı okumakta olduğumuz mushaflar arasındaki mutabakatı araştırmaktı. Tabiiyle Kur'an tarihinin en eski mushaflarından biriyle araştırmacıları buluşturmak da ilim adına önemli bir görevdi. Bunu da gerçekleştirmek istedim.

Soru: Çalışmalarınız sonucunda hangi önemli sonuçlara vardınız? Maddeler şeklinde özetler misiniz?

Cevap: Topkapı Mushafı ile ilgili olarak özetle belirtmek gerekirse: 1. İlk varak'ından önceki Osmanlıca 1226 (1811) tarihini taşıyan açıklamada bu Mushaf'ın Hz. Osman'ın mübarek eliyle yazıldığı kaydediliyor ise de, benim incelemelerime göre bu Mushaf Hz. Osman'ın şahsî nüshası olmadığı gibi oluşturduğu heyete yazdırdığı mushaflardan biri de değildir. 2. Baş taraftan birkaç varak herhalde zarar gördüğü veya zayı olduğu için sonradan yazılmıştır (yaklaşık 50-100 yıl içinde kaleme alınmıştır). 3. Başından sonuna kadar kelime kelime ve hatta harf harf incelediğimiz bu değerli kültür varlığımızın metni ile bu gün okumakta olduğumuz mushaflar arasında -çok basit ve manayı etkilemeyen bazı imla farklılıkları istisna edilecek olursa- herhangi bir farklılık yoktur. İmlâ farklılıklarıyla ilgili bir örnek vermem gerekirse, meselâ "alâ" (علا) kelimesi pek çok mushaf nüshasında yâ ile yazılırken bu Mushaf'ta elif'le (علا) yazılmıştır. Aslında bu örnek bu mushaf'ın Hz. Osman'ın mushaflarından biri olmadığını da delillerinden biridir. 4. Bu Mushaf Hz. Osman'ın yazdırdığı mushaflardan biri olan Medine nüshasından veya bu nüshadan yazılmış bir mushaftan istinsah edilmiştir. 5. Hat uzmanlarının değerlendirmelerine göre hicrî I. Asrın sonlarında veya II. Asrın ilk yarısı içinde yazılmış olmalıdır.

Soru: Özellikle İslam ve Kur'an araştırmacıları için yeni bir yol oluşturdu mu bu çalışma? Oluşturduysa bu yollar nelerdir?

Cevap: Elbette oluşturuyor. Biliyorsunuz mushaflarda imlâ konusunda İslâm ülkelerinde birlikten söz edemiyoruz. Kendi mushaflarının Hz. Osman'ın mushaflarındaki imlâyâ uygun olduğunu iddia eden ülkelerin dayanakları sadece Hz. Osman'ın mushaflarından bazı eski kaynaklarda nakledilen bilgiler değil, aynı zamanda bu kaynakların yararlandıkları eski mushaf nüshalarıdır. O halde ezbere tartışmak yerine elimizdeki en eski mushaflar olan Topkapı Sarayı Müzesi, Türk ve İslâm Eserleri Müzesi, Kahire'de el-Meşhedü'l-Hüseynî nüshalarının ve diğer noksan eski Mushaf nüshalarının birlikte incelenmesi gerekmez mi? Bu nüshalar üzerinde yapılacak çalışmalar konusunu daha fazla açamama, sanıyorum sütunlarımız izin vermeyecektir.

Soru: Sizce bu çalışma için ülke olarak geç kalmadık mı?

Cevap: Elbette çok geç kaldık. Ama ben şahsen bu konuda ilk adımı atmaya çalıştım. İkinci ve üçüncü adımları da -inşâallah- Türk ve İslâm Eserleri Müzesi'nde ve Kahire'de el-Meşhedü'l-Hüseynî'de bulunan ve her ikisinin de Hz. Osman'ın mushafları olduğuna inanılan nüshalarla atmış olacağız. Bunlardan ilkinin yaklaşık bir ay içinde meraklılar ve araştırmacılarla buluşacağımı umuyorum.

Soru: Bu araştırma sonucunda Kur'an'ın hiçbir harfinin değişmediği savı bir kez daha kanıtlanmış oluyor sanırım?

Cevap: Bu savda "bir harf" ifadesi ile yüce Kitab'ın herhangi bir tahrife uğramadığı kastediliyorsa bu sorunun cevabı elbette "evet" olacaktır. Bu sonuç sadece Medine çevresine ait olduğunu tesbit ettiğimiz bu nüsha ile değil, Basra çevresine ait bir nüsha olduğunu tesbit ettiğimiz Türk ve İslâm eserleri Müzesi nüshasıyla da ortaya çıkmış olmakta, incelemesini tamamladığımız ve henüz herhangi bir bölge ile irtibatını belirleyemediğimiz Kahire nüshası ile de teyit edilmektedir. Ancak biraz önce verdiğim örnekte de görüldüğü üzere mana açısından hiçbir önemi olmayan imlâ farklılıklarının bu savla çelişmediğini de söylememiz gerekir.

Soru: Birçok mushafı karşılaştırma imkânı buldunuz. Karşılaştığınız ilginç durumlardan bahseder misiniz kısaca?

Cevap: Bu ilginç durumu ben çalışmalarım süresince yaşadım. Zira yaklaşık 13 asır önce yazılmış mushaflarla bugün okumakta olduklarımız arasında biraz önce sözünü ettiğiniz savla çelişecek bir durum ortaya çıkacak mı idi? Ben bu heyecanı çalışmam süresince yaşadım. Ancak gördüm ki, asırlar önce, hem de birbirinden çok uzak coğrafyalarda yazılmış mushaflarla bugün elimizdekiler arasında hiçbir fark yoktur. Bir araştırmacı için bundan daha ilginç bir şey olabilir mi? Bir Müslüman için bu sonuçtan daha büyük bir huzur ve mutluluk düşünülebilir mi? Evet, yüce Kitab'ın herhangi bir değişikliğe uğramadan günümüze ulaştığından şüphemiz olmadığı gibi her nesilde binlerce ve hatta on binlerce hâfiz tarafından ezberlendiğini, kırâat inceliklerine kadar onu bize kaynakların taşıdığını biliyorduk. Ama elde çok eskilerden, asırlar öncesinden bize ulaşmış somut örnekler, yani yazılı vesikalar üzerinde çalıştığımız zaman ortaya çıkacak sonuç ne olacaktı? Bu, elbette bir merak konusu idi. Zira bu çok eski nüshalar üzerinde yapılmış hiçbir çalışma olmamıştı. Bu nüshalar hakkında yazıp çizenler onların birkaç yaprağı üzerinde göz gezdirmekten başka bir şey yapmamışlardı. Baştan sona kadar onları kimse okumamıştı. Ya da biz böyle bir şeyden en azından bilgi sahibi değildik. Çok şükür, büyük sorumluluğu olan bu iş fakire nasip oldu. Lehü'l-hamd ve'l-minne.

Soru: Söylemek istediğiniz başka bir şey?

Cevap: Ben verdiğiniz bu fırsatta bu çalışmanın neşrini gerçekleştiren IRCICA Genel Direktörü Dr. Halit Eren'ne, basım için gerekli desteği sağlayan Birleşik Arap Emirlikleri Yüksek Konseyi üyesi ve Şarja Emiri Dr. Sultan b. Muhammed el-Kasimî'ye, gerek IRCICA Direktörü iken gerekse İslâm Konferansı Teşkilatı Genel Sekreteri olduğu dönemde çalışmalarımızı aralıksız takip eden ve Kahire Mushafı'nın dijital çekimlerinin temininde değerli ilgisini esirgemeyen Prof. Dr. Ekmeleddin İhsanoğlu'na şükranlarımı sunuyorum.

Not: 25.11.2007 Pazar günü Zaman Gazetesi ekinde yayımlandı